

oudheidkundige Vereniging
oud Vorden

te Vorden

Vordense Kronyck

27^e jaargang, no. 1, juni 2009

VAN ONZE VOORZITTER

In mijn gedachten al op vakantie, de spullen gepakt en het zonnetje besteld. Nog slechts de reis en dan een paar weken helemaal niets moeten. Toch eerst nog even het concept voor de nieuwe Kronyck doorbladeren en, jawel, als vanouds zijn er weer bijzondere bijdragen in deze uitgave.

Wim Ruitkamp heeft een interessante bijdrage geleverd over de hulp aan onderduikers en verzetstrijders gedurende de Tweede Wereldoorlog, waarbij met name een voormalige onderwijzeres aan de Christelijke Lagere School op Het Hoge een belangrijke rol heeft gespeeld.

De voormalige standertmolen van Vorden wordt belicht door Martin Gabriél, aan de hand van een artikel dat hij in een oud tijdschrift heeft gevonden.

Han Bruggert maakt melding van het feit dat de hij de namen en locaties van bestaande en verdwenen boerderijen van Vorden in een digitaal bestand heeft geplaatst en dat dit voor een ieder beschikbaar is.

Verder is er een interessante bijdrage over het leven van een diabeet in de oorlog, door mevrouw Haanstra-Breukink, en een krantenartikel van net na de Tweede Wereldoorlog, waarin de oprichting van de afdeling Vorden van de Nederlandse Padvinders Vereniging wordt gemeld.

Tot slot doet Wim Jansen verslag van het jaarlijkse reisje. Genoeg voor enkele uurtjes leesplezier.

Alle lezers wens ik een bijzonder goede vakantie en het bestuur ziet u graag weer terug in het nieuwe seizoen.

Gerard Klunder

VERENIGINGSNIEUWS

NOTULEN JAARVERGADERING D.D. 24 MAART 2009, IN DE HERBERG

Opening/mededelingen

Gerard Klunder opent de vergadering met de mededeling dat Rinus Rabeling helaas door ziekte verhinderd is de geplande lezing over Hummelo/Keppel te houden. Gelukkig werd Gerben Sterringa bereid gevonden hem te vervangen met een voordracht over de Griekse mythologie.

De lezing van mevrouw Poesse is verschoven naar 15 april, a.s. Leden ontvangen een extra convocatie.

Ingekomen stukken

Er zijn geen ingekomen stukken.

VERSLAG JAARVERGADERING 31 MAART 2008

Het verslag wordt zonder verdere discussie goedgekeurd.

JAARVERSLAG 2008/'09

De secretaresse, Fenny van Druten, somt de verschillende activiteiten op die in het verslagjaar hebben plaats gevonden (lezingen, uitstapje Soestdijk etc.)

Al deze activiteiten kunnen als geslaagd worden beschouwd.

Het aantal leden per 24 maart 2009 bedraagt 410.

Het verslag 2008/9 wordt door de vergadering goedgekeurd .

Financieel jaarverslag 2008

Penningmeester Jan Bosch noemt twee opvallende posten uit de jaarrekening:

Het archiefproject, waarvoor een bedrag van ca € 3.300,- is uitgegeven ten behoeve van computerapparatuur, inventaris, e.d.

Een subsidie van € 2.500,- die in het kader van dit project is ontvangen van de Rabobank

De overige inkomsten en uitgaven weken niet veel af van die over 2007

Per saldo was er een overschot van € 36,-

De financiële positie van de vereniging is gezond en er is ruimte voor het bekostigen van bijzondere projecten.

Het financieel verslag wordt goedgekeurd.

Verslag kascommissie

Cees van de Pol deelt mee dat hij samen met Rinus Ilbrink de financiële stukken heeft gecontroleerd en in orde heeft bevonden. Hij stelt voor het bestuur te dechargeren voor het gevoerde financieel beleid over 2008. De vergadering stemt

in met dit voorstel.

Rinus Ilbrink treedt terug als lid van de kascommissie.

De voorzitter stelt als zijn opvolger Johan Boerstoel voor. De vergadering stemt in met dit voorstel.

Bestuursverkiezing

Gerrit Eskes is aftredend, maar herkiesbaar. De vergadering stemt in met zijn herverkiezing.

Busreis 13 mei, a.s.

Het jaarlijks uitstapje vindt dit jaar plaats op 13 mei, a.s. De reis zal gaan naar het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen.

Inschrijvingsformulieren worden uitgereikt.

Rondvraag/sluiting

Hennie Rossel deelt mee dat er al weer gewerkt wordt aan een vervolg op het boek *Bedrijvigheid in Vorden in de 20e Eeuw*. Hij roept de aanwezigen op onderwerpen daarvoor aan te dragen.

Daarna sluit de voorzitter de vergadering.

NIEUWS VAN ONS LEDENBESTAND

Gedurende het afgelopen verenigingsjaar hebben de volgende leden te kennen gegeven hun lidmaatschap te willen beëindigen:

Mw. R.A. Jansen-Jörisen, Burgemeester Galleestraat 13, 7251 EA Vorden
Dhr. W.J.G. Dekkers, 't Heegken 1, 7251 PW Vorden
Mw. H. Hilferink, Arsenaalstraat 18, 4411 RP Bath
Mw. T. Ridderhof-Meester, Het Jebbink 17, 7251 BJ Vorden
Dhr. en mw. Wullink, Berend van Hackfortweg 41, 7251 XB Vorden
Dhr. en mw. J. Barink, Nieuwstad 26, 7251 AH Vorden
Mw. Olthof, 't Hoge 48, 7251 XX Vorden
Dhr. en mw. Meerstadt, P. van Vollenhovenlaan 16, 7251 AR Vorden
Mw. G. Kriek-Jacobse, Het Jebbink, 38, 7251 BM Vorden
Mw. Albers, Het Molenblik 2, 7251BR Vorden
Dhr. P. Gorter, Ruurloseweg 73, 7251 LB Vorden
Dhr. en mw. Krooi, Christinalaan 10, 7251 AX Vorden
Dhr. en mw. Veenendaal. De Decanije 19, 7251 CG Vorden
Mw. Dijkman-Bannink, Nijlandweg 2, 7251 KK Vorden
Huisartsenpraktijk Albers-Tanis, Pastorieweg 3, 7251 XR Vorden
Mw. J.M.E. Rouwenhorst, Margrietlaan 25, 7251 AV Vorden

Gedurende het afgelopen verenigingsjaar zijn ons ontvallen:

Christina Aleida Aalderink-Weustenenk, Het Hoge 2, 7251 XW Vorden, d.d. 15 july 2008
Antony Herman Bernard van Vleuten, 't Stroo 7, 7251 VA Vorden, d.d. 15december 2008
Maria Jensma-Marx, De Delle 5, 7251 AJ Vorden, d.d. 7 januari 2009
Herman Elbrink, Het Jebbink 9a, 7251 Vorden, d.d. 1 maart 2009
Gerrit Jan Koerselman, Duke Ellingtonwerf 9, 4614 XL Bergen op Zoom, d.d. 18 maart 2009

Gedurende het afgelopen verenigingsjaar hebben zich de volgende personen als leden aangemeld:

Dhr. en mw. Colenbrander, Het Hoge 64, 7251 XZ Vorden
Dhr. en mw. Dusseldorp, Het Jebbink 19, 7251 BJ Vorden
Mw. J.C. Breuker, Burgemeester Galléestraat 61, 7251 EA Vorden
Dhr. C.W. van Nie, Van der Lindenlaan 27, 1217 PJ Hilversum
Dhr. D.F. van der Mei, De Jongstraat 11, 7251 SB Vorden
Dhr. en mw. Winkels, Beatrixlaan 13, 7251 AM Vorden
Mw. A. Brouwer-Wijnhoven, 't Stroo 13, 7251 VA Vorden
Dhr. en mw. Assink, Hoetinkhof 64, 7251 WG Vorden
Mw. S. Boersbroek-Lindenschot, Burgemeester Galléestraat 47, 7251 EA Vorden
Mw. Bargeman, De Boonk 2, 7251 BV Vorden
Dhr. en mw. Stertefeld, Burgemeester Galléestraat 33, 7251 EA Vorden
Dhr. H.J. Loman, Addinkhof 16, 7251 VG Vorden

EEN SCHILDERIJ EN EEN AQUAREL 'TERUG OP HONK IN VORDEN'

Gerrit Emsbroek

Vorden vormde in de 19e eeuw, vooral in de tweede helft, het decor voor schilderijen van een aantal kunstenaars. De namen van Arnoldus Marc Gorter, Johannes Warnadus Bilders en Jan Jacob Zuidema Broos zijn wel de bekendste. Vele schilderijen van hun hand vullen de catalogi van veilingen in Amsterdam en andere plaatsen. Deze schilders waren soms adepten van de z.g. Barbizon-stijl van schilderen.

Barbizon is een schilderachtig Frans dorpje aan de rand van het bos van Fontainebleau. In de 19de eeuw ontstond hier een schilderskolonie. Vooral tussen 1830 en 1860 verbleven veel landschapsschilders korte of langere tijd in het plaatsje. De schilders van de school van Barbizon werkten zoveel mogelijk in de open lucht ('en plein air') en probeerden de natuur zo goed mogelijk vast te leggen. Ze wilden hun liefde voor de natuur beleven, vaak op een pathetische wijze. Daarbij vonden zij de sfeer van het moment en de emoties die een landschap kan oproepen belangrijker dan een precieze registratie van de werkelijkheid (Wikipedia).

In het licht van de laatste zin kan het olieverf schilderij bezien worden dat een aantal jaren geleden op een veiling in Den Haag werd aangeboden. De gelijkenis met Kasteel Vorden is, ondanks enkele afwijkende details, duidelijk te herkennen. Alsof de schilder met zijn schildersezel op de plaats van de huidige rotonde van

de Horsterkamp- Ruurloseweg heeft gestaan en schetsmatig zijn impressies van het landschap aan het doek toevertrouwde. Om later, in zijn atelier, het geheel te stofferen met het kasteel in het midden en met aandacht voor de boompartijen links en rechts van de zandweg. Tot het geluk van de Vordense bezoeker van een veilinghuis in Den Haag waren er geen anderen die het tafereel herkenden, zodat hij het olieverfschilderij eenvoudig kon kopen. Het olieverfschilderij, een paneeltje van 24 x 32 cm, is niet gesigneerd. Ivo Bouwman, de specialist in negentiende-eeuwse schilderkunst die regelmatig te zien is in Kunst & Kitsch, werd geconsulteerd. Hij prees het vakmanschap van de schilder, maar zelfs hij kon niet vertellen wie het geweest moest zijn. De hoeveelheid vergelijkbaar ongesigneerd werk is daarvoor ook te groot.

Een soortgelijke ontdekking deed een andere inwoner van Vorden. In de catalogus van het veilinghuis Christie's stond eenvoudig vermeld: Jan Gerard Smits (Den Haag 14-02-1823 - Den Haag 08-09-1910) met de omschrijving 'a morning stroll', 37 x 51 cm. De voorstelling op de aquarel met een sprokkelaarster en twee dames, betrof dus een ochtendwandeling, en niet het kasteel dat prominent op de achtergrond stond afgebeeld. Een kasteel dat kennelijk behoorde bij de twee dames. Later, tijdens

de kijkdagen werd daar een tekst aan toegevoegd: 'Please note that the present lot depicts Kasteel Vorden'. De veilingmeester, de koper herkende, kon zo na het laatste bod de zaal verassen met een extra mededeling: 'The painting is back home again'.

Het werk van deze Haagse schilder behoort, zeker wat zijn vroege periode betreft, tot de romantische school. Hij wordt wel gerekend tot de tweede generatie schilders van de Haagse School en was een leerling van de romantische schilder Salomon Verveer. Evenals zijn leermeester werd hij vooral bekend van zijn stads- en dorpsgezichten, met molens of boerenerven in zijn oeuvre.

Hij stoffeerde zijn doeken en aquarellen vrijwel altijd met een aantal figuren, zoals op een ijsgezichtje van hem is te zien, kennelijk met een fascinatie voor het sprokkelen van hout. Dat zijn talent gewaardeerd werd bleek uit het feit dat hij nog enige jaren les heeft gegeven aan Koningin Sophie (Stuttgart 1818 - Den Haag 1877). Meestal woonde en werkte hij in Den Haag, hij maakte ook reizen langs de grote rivieren en verbleef dan

voor enige tijd in daaraan gelegen plaatsen, zoals Zaltbommel, Oudewater, Zwolle. In Friesland verbleef hij tijdelijk in Leeuwarden.

Op één van die reizen logeerde hij enige tijd in Doesburg en het is aannemelijk dat hij op een dag met de diligence naar Vorden toog om daar een schets te maken van het zojuist gerenoveerde kasteel. Gepositioneerd op de zichtlaan aan de zuidzijde van Kasteel Vorden, halverwege de tuinmanswoning. Zijn collega, Arnold Marc Gorter, nam daarvoor meer tijd en logeerde begin 20e eeuw in Hotel Ensink, wat een gast aanleiding gaf op een prentbriefkaart te schrijven: *'Gorter, de beroemde verver, is hier met de familie een paar dagen.'* De foto van de straat door Vorden met Hotel Ensink dateert van het eind van de negentiende eeuw. Het origineel van de prentbriefkaart is te zien aan een wand in het café van Hotel Bakker.

Werken van Jan Gerard Smits hangen in het Haags Gemeentemuseum en het Museum Boymans-van Beuningen te Rotterdam. Met de thema's: strandgezichten, figuren met pluimvee, landschappen, bierdrinkers, enz. Andere werken zijn in bezit van het Rijksprentenkabinet, het Frans Halsmuseum in Haarlem, het Kröller Muller Museum en het Rijksarchief in Utrecht. Een van zijn doeken laat de Beurs van Berlage in Amsterdam zien, kort na de voltooiing in 1903.

DEN OUDEN STENDERMOLEN VAN VORDEN

Onlangs trof ik bij een zolderopruiming een oud boek aan. Het betrof een ingebonden jaargang van het wekelijkse tijdschrift voor het hele gezin, genaamd: Eigen Haard, jaargang 1921.

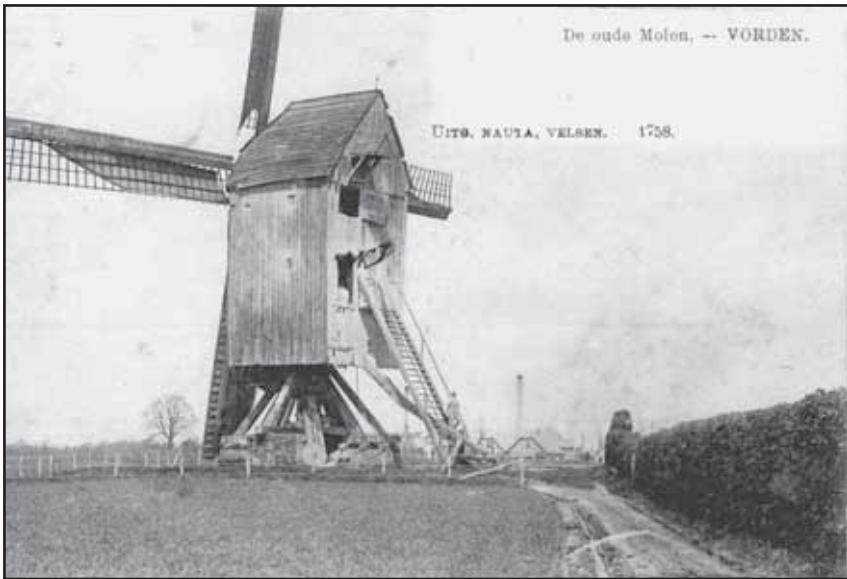
Op bladzijde 234 trof ik een artikel aan met de titel: De Oude Stendermolen te Vorden.

In hier en daar aangepaste, maar wel het meest in de schrijfwijze van toen, heb ik het hieronder voor u overgenomen. Let wel, we spreken over 1921. Ik heb niet het gehele artikel overgenomen, maar heb het hier en daar wat ingekort en in eigen schrijfwijze weergegeven. Het artikel begint met een beschrijving over molens in het algemeen, in het Nederlandse landschap en verderop over den OUDEN STENDERMOLEN van VORDEN.

(Martin H.M. Gabriël, Brinkerhof 32, 7251WR, Vorden)

We hebben het over de 'stendermolen' van Vorden. Het is eigenlijk geen goed woord: 'Stendermolen', maar een dialectische uitspraak van 'standertmolen'.

Uit het woord is reeds gemakkelijk af te leiden, dat de 'standert' een kenmerkend deel van deze molensoort moet zijn. Inderdaad is dat ook het geval. Beziet men de afbeelding van de molen te Vorden nauwkeurig, dan kan men opmerken, dat zijn voet wordt gevormd door een uit zwaar eikenhout vervaardigd kruis. Dit kruis wordt gesteund door een 4-tal onder zijn uiteinden geplaatste gemetselde penanten, terwijl op het kruispunt een zeer

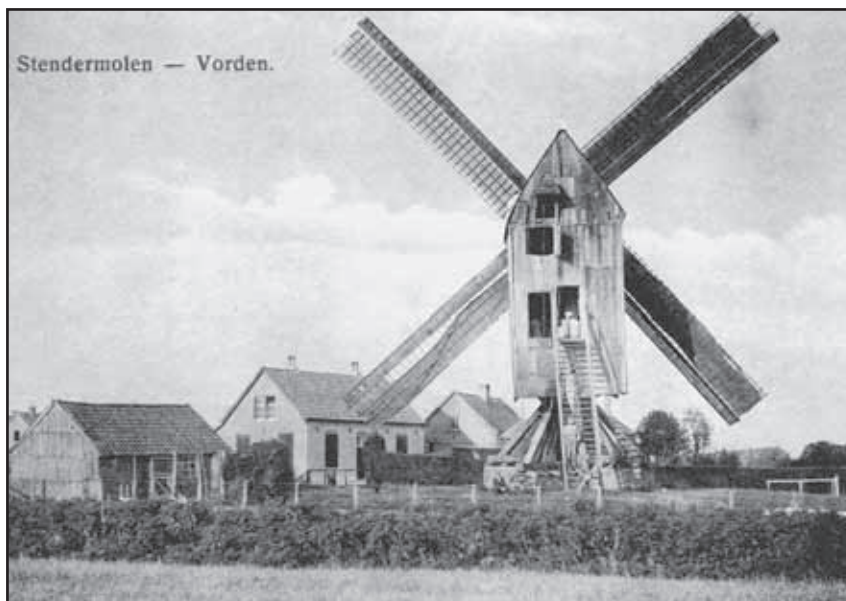
De molen rond 1900, met op de achtergrond, nog duidelijk zichtbaar, de oude Zuivelfabriek, later de borstelfabriek van Haverkamp. Links daarvan, nog net zichtbaar, de vleeswarenfabriek PoesseBosch

zware, eveneens eikenhouten spil, de eigenlijke `standert` is geplaatst en met 4 dubbele schoren op de kruisarmen wordt gesteund. Om deze spil, den `standert` dus, draait het gehele bovenstel. De molen wordt met een aan de `staart` (de kromme balk welke men onder den trap waarneemt op de afbeelding), bevestigd `kruirad` gekruid, dwz. in den wind gesteld/geplaatst..

Dit soort molen behoort tot de allereenvoudigste, de primitiefste en ook de oudste typen. In de molen is om de as waaraan de wieken zijn bevestigd, het grote rad, `de bonkelaar`, vastgemaakt in de tanden waarvan een rondsel grijpt aan welke spil, `de looper`, de bovenste steen van een `koppel-maalsteen`, vastzit. Meer mechaniek is er voor het malen niet noodig. Tot het ophalen van de met graan gevulde zakken is een `luiwerk` aanwezig dat op vernuftige wijze al naar noodzaak wordt ingeschakeld en door de wieken wordt bewogen. Zij verder de `vang` niet vergeten welke als een klemmende band om den `bonkelaar` grijpt wanneer den molenaar den molen tot stilstand wenscht te brengen. Aan den `standertmolens` zijn de tijden ongemerkt voorbij gegaan. Zo vormt elke molen van deze soort een stuk ongeschonden cultuurhistorie, rechtstreeks verbindend de eerste 50 jaren van de 16e eeuw met het heden (1921, in dit geval, MG).

Zoo heeft de Vordensche molen heel de geschiedenis van de laatste vier eeuwen over en langs zich heen zien trekken. Want ook van hem mag worden aangenomen dat hij ongeveer een vierhonderd jaar oud zal zijn. In lateren tijd toch werd bij het stichten van korenmolens het `standert` type niet of althans heel zelden meer gekozen.

Het behoeft wel geen betoog, dat deze molens daardoor tegenwoordig zoolal niet tot de zeldzaamheden, dan toch tot belangrijkheden moeten worden gerekend. Elke plaats dan ook die er nog een bezit moet zich dit tot een voorrecht rekenen en angstvallig moeten

De molen rond 1915, met het huis dat nu nog, zij het in verbouwde vorm, aan de Molenweg op die plaats te vinden is.

haar bewoners er voor waken, dat hij niet verdwijnt.

Ook de Vordenaren hebben dit ingezien. Toen eenigen tijd geleden de molen per advertentie te koop werd aangeboden aarzde het bestuur van `de Vereeniging tot Bevordering van het Vreemdelingenverkeer en Plaatselijke Belangen` dan ook geen oogenblik en kocht het den molen voorloopig voor eigen, persoonlijke rekening. Deze prijzenswaardige voortvarendheid verdient buitengewoon gewaardeerd te worden. Het is niet alleen aan hun plaats, dat de koopers een zeer belangrijke dienst hebben bewezen, neen, heel Nederland moet hun dankbaar zijn voor het behoud van deze relikwie. Ieder, wien de historie van ons land en zijn bewoners ook maar even interesseert, heel het beschaafd denkend Nederland dus, kan niet anders dan warme waardering voelen, wanneer, waar het ook moge zijn, een bewijsstuk van het leven en werken van onze voorouders voor ondergang wordt behoed.

Ons land heeft vroeger zijn `standertmolens` bij honderden geteld. Haast iedere stad van eenige betekenis was door een gordel van deze molens omgeven. Vooral waren het de bastions der vestingen waarop men ze als regel kon aantreffen. De bakker toch in vroeger eeuwen had haast als regel een molen in eigendom. Noodlottig voor de laatste vijftig jaren (dit is dus geschreven omstreeks 1921, MG) waren voor al wat molen is noodlottig. Eerst stoombedrijf, daarna gasmotor en ten slotte is het de electromotor waartegen de windmolens den strijd moesten en moeten strijden. Een verloren strijd. In Terborg zag ik voor een paar jaar nog een `standertmolen` die toen evenwel met afbraak werd bedreigd. Er zijn er nog een paar van deze mooie `standertmolens`. Het schijnt dat Hengelo, Sieenderen, Oldenzaal, Ede, Zuidhorn en Rucphen nog hunne `Standertmolens` bezitten. Denk nu niet dat er dus nog genoeg zijn, neen, de `standertmolen` is schaars te noemen. Zonder uiterste noodzaak mogen er dan ook niet meer verdwijnen (1921, MG).

Laat ik weer tot Vorden terugkeeren. Niet alleen is het zijn oude molen, die dit plaatsje belangwekkend maakt. Het is een van de vele betrekkelijk bescheiden plaatsen in ons land, welker omgeving ze buitengewoone aantrekkelijkheid geven. Het dorpje verliest zich in eene landelijke omgeving, waar men veld, bosch en heide in de allerschoonste harmonie dooreen gemengd ziet. De Vordensche beek geeft er, in samenwerking met andere stroompjes, een ongemeene bekoring aan. En niet minder zijn het de vele kastelen, welke een wandeling in de omstreken van Vorden interessant maken (er volgt nu een opsomming van de Vordense kastelen en enige bijzonderheden daarvan. Misschien iets voor een volgende/andere uitgave, MG).

Lezer, als ik dit opstel eindig, is het niet omdat ik daarmede te kennen zou willen geven dat ik Vorden en zijn omgeving voldoende tot zijn recht deed komen. Verre van daar. Wie Vorden wil leeren kennen behoeft daartoe veel en veel meer tijd dan welke ik daaraan kon besteden. Trouwens, een beschrijving van de aantrekkelijkheden van dit plaatsje in den Achterhoek was niet mijn doel, toen ik mij aan het schrijven van dit opstel heb gezet. Van het een is eigenlijk het ander gekomen.

Vol waardering over het aankopen van den ouden `standert`-molen, werd ik vanzelf geleid tot een, langer dan misschien kon worden verwacht, stilstaan bij deze typische oud- vaderlandsche bouwwerken in het algemeen. En wie ten slotte, die over Vorden iets schrijft, kan nalaten om iets te zeggen over zijn onvolprezen omgeving? (Ik niet!!, MG).

UIT DE OUDE DOOS

OVER DE OPRICHTING VAN DE VORDENSE AFDELING VAN DE NEDERLANDSE PADVINDERS VERENIGING

Via de heer Henk Menkveld ontvingen wij van mw. Toos Jansen-Berenpas, een krantenartikel uit De Graafschapper (voorloper van de Graafschapsbode), daterende van dinsdag 23 oktober 1945. Het betreft de melding van oprichting van de afdeling Vorden van de Nederlandse Padvindders Vereniging (NPV). Het artikel was eerder opgemerkt in een oude krant, (toevallig) aangetroffen en bewaard gebleven bij de familie Jansen-Berenpas, Biesterveld 57, Vorden.

Naar aanleiding van het feit dat we ontdekten dat een van onze leden, mw. Rouwenhorst, een van de eerste leidsters is geweest bij de Padvinderij, zoals dat toen heette, hadden we haar gevraagd ons heel in het kort iets te vertellen met betrekking tot het hierbij weergegeven oude krantenartikel.

Zij deelde ons het volgende mede:
In Vorden zou de padvinderij voor meisjes van start gaan. Ik werd hiervoor door mijnheer Radstake (onderwijzer van wat destijds de Christelijke Lagere School heette, op Het Hoge,

...de
ving op
Blegers
en. De
en, die
begeven
afvoort
verpelt-
en was
De kin-
ten uit
per wa-
wat al
wekdite,
rachlike

NCHIEM

en wie-
den in
ten we,
geleden,
a reeds

in het
te men

ten uit
kussen,
druckte
es voor

en naar
en mede
gehele
noet in
nael en
elamen"
e maken
geven,
maral,
dijgen
matwe-
s. Sits a
andere
re" ver-
eed be-
reuarke
d in het

en daar
en wa-
en, er
e pols-
de lang

de in

ten we
de No-

...kend.
De marktcommissie doet haar best, om de markten te Doetinchem weer in bloei te brengen.

VORDEN.

N.P.V. — Men schrijft ons:
Vorden is een nieuwe vereniging rijk! Onder de auspiciën van Ned. Volksherstel is een afd. van de Ned. Padv. V. opgericht. Of er dan behoefte was aan iets nieuws? Een enkel bewijs: plm. 110 kinderen en leug-dige personen gaven zich op voor dit jeugdwerk! Of liever — vroegen er om — Want dit is geen „hobby" van enkele ouderen, maar een gehoor geven aan den roep van de Jeugd. Zaterdag a.s. hoopt de heer Spaan-naak, hopman, een cursus te begin-nen met 12 jongens ter opleiding van patrouille-leiders. De besten van hen wacht verdere opleiding tot vaandier. Over een tweetal maanden zullen dan alle jongens in groepen inge-deeld kunnen worden. Tot zoover O.K.! Maar we zijn er nog niet. Het ontbreekt nog aan leidsters voor de meisjes. Waar zijn Hlnke, wakkere jonge dames, die zich open-ven voor leidster? De meisjes wach-ten er op! Stel ze niet teleur. Meldt u bij den secretaris. Daarnaast doen we een beroep op u, Vordenaren! Er is nog veel werk te verrichten; er is ook nog veel aan te schaffen. Zoo dient er een „eigen terrein" gehand te worden, met het ideaal: „de blokhut" er op! Straks willen onze jongens en meisjes ook graag „eruit" — kampeeren! Daar-voor zijn — als er weer materiaal is — tenen nodig! Ziehier een greep uit veel! Het bestuur vraagt in naam van meer dan honderd Vordensche kinderen: Helpt ons ook finantieel! Zegt ons uw steun toe. Stuur ons niet weg, als we bij u aankloppen. Straks zult u er plezier in hebben, als onze padvindders door de straat marcheeren! Ten overvloede vermelden we hier nog het bestuur: de heeren A. J. Huisman, voorz., H. J. Radstake, secr., H. O. Poesse, penm. en de dames D. C. Jansen-van Soest en G. A. Lolofs-Scheffer; benevens hopman W. Spaanmaak en de leidsters mej. O. Emsbroek en mej. J. M. E. Rouwen-horst.

Vischverkoop. — Als hier vischverkoop is wordt dit alleen bekend gemaakt aan de inwoners van het dorp, bij Bekekenlaar. De buurtbewoners die er

belink, i
school ii
is benoei
le Wehl

Zanguitv
bandch
Frankda

Tooneelv
buurtch
vergader
stemmen
naam va
lijke gast
In Jannu
uitvoeris
reeds en
genomen
gebreed t

Dam-slm
damclub
gewone
Vrijdag j
damliefh
ven door
deelnam
werf een
borden; v
leden. De
minder d
Guen bes
duidende
A. J. Roe
van het i
beer The
giedie sin
verestige
Inreschre
van 29 is

Ned. Herv.
C. van die
Beroemd
Van den
betrek te v
Gereff. Me
de proef te
T. Dieren
Van het 2
Zendingen
komen be
Ned.-Indi
over de b
stating, de

red.) gevraagd en samen met Truus Emsbroek zijn we toen begonnen.
Mijn padvinders-loopbaan hield op toen ik in september 1947 Vorden ging verlaten.

Mw. Rouwenhorst stelde ons ook nog twee foto's uit die tijd ter beschikking. Deze waren gemaakt vlak na de oprichting van de meisjesgroep:

Op zomerkamp bij kasteel Den Bramel, 's morgens vlag hijsen.

Anneke Vlogman-Norde (ja, van de slager, red.), trots op haar uniform.

OVER FRITS DE ZWERVER, VAN JAN HOF, EN OVER JUFFROUW VAN DE HEL

Wij ontmoetten gisteren Ineke Zomer, die als Ineke Acda van 1960 tot 1963 als onderwijzeres verbonden was aan de Christelijke School op 't Hoge, met haar man Henk Zomer.

Tijdens het gesprek kwam uiteraard Vorden ter sprake en juffrouw Van de Hel, een oud-collega van Ineke. Henk vertelde dat juffrouw Van de Hel in de oorlog als onderwijzeres aan de Christelijk- Nationale school in Schuinesloot werkte en daarbij onderdak verleend had aan Frits de Zwerver, de schuilnaam voor dominee Frits Slomp, die eind 1942 begin 1943 de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers (afgekort L.O.) oprichtte.

Omdat ik deze achtergrond van juffrouw Van de Hel niet kende, dacht ik dat het onderstaande fragment uit het boek Frits de Zwerver, van Jan Hof wellicht interessant zou zijn voor onze leden/Vordense Kronyck lezers.

Wim Ruiterkamp

Uit het boek:

Toeval of verraad? Niemand kan het zeggen, maar op een kwade dag dienen zich een paar Duitsers aan bij de pastorie van dominee Bavink, die zich zeer onbegrijpend voordoet en er in slaagt de heren van een huiszoeking af te houden en ze te laten vertrekken. Maar dat betekent wel het einde van de onderduiktijd in Gramsbergen. Een landbouwer in Ane, een paar kilometer verderop, zorgt voor tijdelijk onderdak. Dan komt de boodschap, dat het mogelijk is in te trekken bij Hendrik van Faassen in Schuinesloot, even ten noorden van het katholieke dorp Slagharen, ook onderdeel van de gemeente Hardenberg. In deze zeer landelijke nederzetting staat de Christelijke Nationale School, de driemansschool met meester Westerveld als hoofd, Hendrik van Faassen, als onderwijzer en juffrouw Van de Hel, als onderwijzeres. Meester van Faassen is een van de mensen die zijn taak als goede vaderlander altijd heeft verstaan, zoals trouwens velen van zijn familieleden. Er is al eens een geambieerd piloot door hem verborgen geweest. Pilotenhelper voor minder zijn er mensen tegen de muur gezet of naar een concentratiekamp gestuurd door de Duitsers.

Bij diezelfde meester Van Faassen logeert ook een evacueetje, een jongen van een jaar of twaalf, Evert de Weert, die als leerling van de christelijke school aardig is opgenomen in de plaatselijke gemeenschap. Alleen de familie Van Faassen en Frits de Zwerver weten wie dat jongetje werkelijk is, Jan Slomp, het ondergedoken zoontje van de gezochte dominee uit Heemse.

Het binnen moeten blijven is een gruwel. Dat is het voor elke onderduiker, dus ook voor De Zwerver, die meende aan de jacht te zijn ontkomen en die nu verder maar moet wachten op de spoedige bevrijding. Maar hij komt toch weer in moeilijkheden, want hij kan het niet laten af en toe overdag naar buiten te gaan. Hij geeft hierdoor aanleiding tot het gerucht, dat dominee Frits Slomp ergens in de buurt van Schuinesloot is gesignaleerd en dat Van Faassen er waarschijnlijk wel meer van weet.

Er moet dus weer een ander duikadres komen. Onderwijzer Van Faassen weet, dat zijn

collega juf Van de Hel, die de bovenverdieping van het huis van Klaas van de Belt bewoont, al eens eerder huisvesting heeft verleend aan een onderduiker, een zwager van Klaas. Die is inmiddels weg, in principe is er dus ruimte vrij. Maar juf Van de Hel wil er niets van weten.

“Het kan niet”, zegt ze eerst resoluut. “Want het past toch niet om als ongehuwde schooljuffrouw zo maar met een vreemde man het huis te delen. Dat zal te veel stof tot praten kunnen geven”, vindt ze. Maar als haar collega opmerkt, dat het natuurlijk de bedoeling is dat niemand iets aan de weet komt over een onderduiker in haar huis, verandert ze van mening.

“Nou, laat hem dan maar komen!”

En zo komt De Zwerver bij de onderwijzeres onderdak. Zij moet naast haar drukke werkzaamheden ook nog extra in de weer om de rantsoenen aan te vullen, want twee eten meer dan een. Het is dan al december. De Kerst nadert en de onderwijzeres ziet met verlangen uit naar de vakantie. Zij is doodmoe. De spanning, die het helpen van onderduikers met zich meebrengt, wordt nog opgevoerd door extra drukte op school, omdat de hoofdonderwijzer ziek wordt. Bijna zestig leerlingen heeft ze nu onder haar hoede en dat is te veel van het goede. Haar gast ziet de moeheid van dag tot dag groeien en stelt daarom enige malen voor een ander onderduikadres te zoeken. Maar daar wil ze niets van weten. Dan dringt hij aan een dag eerder vrij te nemen dan de Kerstvakantie begint en er uit te trekken. Dat wil ze wel. Ze wil naar haar moeder in Warnsveld, een fietstocht van tachtig kilometer. Zeer behulpzaam draagt De Zwerver zorg voor het bakken van de fiets, die hij een dag tevoren in het duistere ochtendlijke uur voor haar klaar zet, zodat ze vlot kan vertrekken. Als de onderwijzeres veertien dagen later moe van de lange, winterse fietstocht terugkeert, moet ze tot haar schrik constateren, dat haar onderduiker verdwenen is. Wat kan er gebeurd zijn? Als zij op de kille bovenverdieping komt en een blik werpt in het kleine keukengedeelte, kan ze wel huilen. Wat een troef! De afwas van vele dagen aangekoekt en al op het aanrecht en in de kamers is het winters koud. Kwaad is ze op die dominee, voor wie ze dagen in de weer is geweest om hem voldoende eten te laten hebben en die ‘m zo maar gesmeerd is, zonder ook maar een moment om haar te denken. Hij had die rommel toch best eens even op kunnen ruimen?

Kwaad is ze nog, als hij plotseling weer opduikt, maar toch niet zo kwaad dat ze hem onderdak weigert. “Waar bent u geweest?” En dan vertelt De Zwerver dat hij het na een poos gewoon niet meer kon uithouden. „Ik moest er uit. Ik ben naar Nieuwlande gegaan en heb daar de vrouw van Johannes Post bezocht. Ik had gewoon het gevoel, dat ik dat moest doen, in deze tijd van Kerst en jaarwisseling.” Ze heeft er begrip voor, hoewel het natuurlijk uiterst onvoorzichtig is geweest om dat stuk in de grote, open ruimte van het platteland af te leggen met al die landwachters op pad. Johannes Post, groot verzetsman en toplid van de KP is midden juli bij de overval op de gevangenis aan de Weteringschans, in Amsterdam, bedoeld om een aantal gevangen verzetsstrijders te bevrijden, na een vuurgevecht gearsteerd en korte tijd later in de duinen bij Overveen gefusilleerd.

Eind januari blijkt het nodig andermaal van adres te veranderen. Als juffrouw Van de Hel zich afvraagt, wie er eventueel kan helpen, ziet zij net een arts uit een van de dorpen in de omgeving voorbij rijden. Ze weet, dat hij dezelfde weg weer terug moet komen en wacht hem op. Het is koud en de sneeuw wordt door een pittige wind over velden en

wegen gejaagd. Als zij de besneeuwde auto van de arts weer aan ziet komen, gaat ze naar buiten en houdt hem aan. In de warme bovenkamer krijgt de dokter te horen wat de problemen zijn. Hij voelt er alles voor om de hem bekende dominee uit Heemse te helpen, maar zegt er toch geen kans toe te zien.

Ik heb nog kleine kinderen en bovendien heb ik de praktijk nog met steeds weer mensen over de vloer. Nee, het kan niet. Veel te gevaarlijk."

Voor het eerst sedert jaren voelt De Zwerver zich echt onprettig. Nu lijkt het einde van de oorlog zo nabij, de Duitsers worden in hun eigen land steeds verder teruggeworpen, hun laatste poging om de geallieerden een nederlaag toe te brengen is mislukt. De slag in de Ardennen is na een paar weken van Duits offensief geëindigd in een complete overwinning voor de bevrijdingstroepen. Het kan nu niet lang meer duren of de capitulatie moet een feit zijn. En dan dit. Geen schuiladres meer?

"Laat me één nacht blijven, hier moet ik vandaag nog weg," zegt hij.

"Goed. Een nacht dan", antwoordt de dokter. En die zelfde avond gaat de dominee nog naar het huis van de arts, vier kilometer verder op, richting Heemse.

Het onderwijzend personeel van de Christelijk-Nationale School in Schuinesloot, nabij Slagharen. Links mej. G. van de Hel, die evenals haar collega H. van Faassen (rechts) in de laatste oorlogswinter tot aan de bevrijding onderdak verleende aan de zwaar gezochte Frits de Zwerver. In het midden hoofdonderwijzer Westerveld.

(foto met bijschrift uit het betreffende boek van Jan Hof)

BOERDERIJNAMEN IN VORDEN NU IN EEN DIGITAAL BESTAND

Han Bruggert

De door Jaap van den Broek in het verleden in een kaartsysteem opgetekende boerderijnamen zijn nu door mij in digitale vorm, in een Excel-bestand verwerkt en daardoor overzichtelijker. Je kunt de lijst zowel op boerderijnaam, als op straatnaam rangschikken en printen.

Het gaat om het gebied van de oude gemeente Vorden zonder Wichmond en Vierakker.

De totale lijst bevat ca. 680 namen, inclusief een eventuele tweede naam van een boerderij.

Naast de hoofdnamen zijn ook afwijkende namen en varianten in de verschillende schrijfstijlen in het bestand opgenomen. Als regel staat de meest gebruikte naam voorop. In de digitale lijst zijn de afwijkende namen *cursief* weergegeven.

Ook zijn vermeld het huidige adres en het kaart-vierkant-nummer waar de boerderij te vinden is. Daarnaast is weergegeven of een boerderij afgebroken, verdwenen, herbouwd, of afgebrand is.

Naast het kaartsysteem heeft Jaap van den Broek ook de namen ingetekend op een grote "Huisnummerkaart buitengebied" 1983, van de gemeente Vorden. Hierop zijn ook de kaart-vierkant-nummers te vinden.

Om inzicht te krijgen kan men ook boerderij-en veldnamen raadplegen in het boek **BOERDERIJ- EN VELDNAMEN IN VORDEN**, verzameld door R. Kater, J. van den Broek en B. Bargeman, onder redactie van Loes H. Haas en A.G.H. Schaars en in 1996 uitgegeven door de Stichting Staring Instituut/Mr. H.J. Steenbergstichting.

Boerderij 't Hofhuis, thans in beheer bij Natuurmonumenten, aan de Hackfortselaan, waar vele jaren de familie Wuestenenk heeft gewoond.

De namen zijn verzameld uit diverse bronnen, maar de meesten komen waarschijnlijk uit de *verpondings-cahiers*. Dat zijn een soort belastingtabellen voor boerderijen, de toenmalige OZB-belasting. Daarnaast zijn pachtbronnen geraadpleegd.

Het valt op dat een aantal namen vaak voorkomen:

- Smidshuis (6x)
- Muldershuis (4x)
- De Weideman (3x)
- Tolhuis (3x)
- Nooitgedacht (3x)
- Kerkhof (3x)
- Halfweg (3x)
- (De) Horst (3x)

Zo maar een paar opvallende boerderijnamen:

- de Broekboer	- Schoneveldsdijk
- de Bukker	- Joostinkweg (afgebroken)
- den Duitsch	- Wiersserbroekweg (afgebroken)
- 't Gat	- 't Hoge
- De Goldweever	- Zomervreugdweg
- Grootvaders Huisje	- Van Lennepweg
- Half Brandenburg	- Brandenborchweg
- Middel Brandenburg	- Brandenborchweg
- De Huusplaatse	- Bekmansdijk
- Kathut	- Wildenborchseweg (afgebroken)
- Klein Neer Laar	- Mosselseweg
- Knekelhuis	- Riethuisweg
- Kroepan	- Kamphuizerweg
- De Maandag	- Maandagweg (afgebroken)
- 't Pad	- Deldenseweg
- De Toete	- Reeoordweg
- Wildfrost	- Waarlerweg

Als je om je heen kijkt, zie je dat ook in Vorden het platteland continu aan veranderingen onderhevig is. Steeds meer worden boerderijen onttrokken aan hun agrarische functie en bijvoorbeeld verbouwd tot woonhuis, zoals De Weppel, aan de Oude Zutphenseweg en Den Kerkhof, aan de Rondweg.

Ook worden oude boerderijen afgebroken en vervangen door een woonhuis, b.v. De Eersteling aan de Waarlerweg.

Het zou mooi zijn om tot een totaaloverzicht te komen van alle boerderijen van Vorden, waarin alle historische gegevens van de bouw, de aard van het bedrijf, de bewoners en andere bijzonderheden zijn vastgelegd.

Heeft u interesse in de lijst, stuur dan een e-mail naar Han Bruggert; email-adres: han.bruggert@wanadoo.nl

DIABEET IN OORLOGSTIJD

Insuline is voor een diabeet eerste levensbehoefte en als die niet meer of slechts mondjesmaat verkrijgbaar is, moet je een list verzinnen. Mijn vader kreeg beginjaren dertig van de vorige eeuw ‘suiker’, zoals dat toen heette en moest twee maal daags insuline spuiten. In de oorlogsjaren kon de apotheek hem niet de hoeveelheid verschaffen die hij nodig had. Maar, naast ons woonde een slager die zelf slachte en dus over alveesklieren beschikte. Die stond hij graag af aan de buurman. In de smederij van mijn vader werd een kistje gesmeed om de alveesklieren te kunnen transporteren. Koelboxen waren er toen nog niet. Men vond een collega-diabeet uit Lochem bereid om per fiets de alveesklieren naar de fabriek van Noury & Van der Lande in Deventer te brengen. De afstand Lochem-Deventer bedroeg ook toen al 22 km en het gevaar dat onderweg de fiets zou worden gevorderd door de Duitsers was levensgroot aanwezig. Als de fietser met fiets en al weer terugkwam, waren wij enorm opgelucht. Vanzelfsprekend profiteerde deze bode ook van de insuline en bij de apotheek waren ze ook zeer gelukkig met onze oplossing. Er was nog een probleem: hoe kwamen wij aan alcohol om de huid te ontsmetten? We vonden een Duitse hospitaalsoldaat bereid ons die te leveren in ruil voor een kop surrogaatkoffie en wat zelfverbouwde tabak die op het smidsvuur werd “gefermenteerd”. De burenspraken er schande van dat bij ons af en toe een Duitser over de vloer kwam. Dat was *not done*, ze waren tenslotte onze vijanden. Over het dieet kan men kort zijn, er deugde niks van. ’s Morgens een ontbijt met 4 of 5 eieren met spek op een minuscuul sneetje bruinbrood met een dikke laag roomboter, ’s middags een flink stuk vlees, bladgroente uit het water en een aardappel. Voor toe, een flesje slagroom! ’s Avonds twee sneetjes bruinbrood met vleesbeleg. De melk tenslotte was al door de Duitsers afgeroomd. Dat vet ging dus de grens over. De theorie was dat een smid zwaar werk had en flink moest eten. Dat werd dus vet en eiwitten.

Om de bloedsuikers laag te houden, moest elke middag voor de maaltijd een glaasje jenever worden gedronken. In oorlogstijd was er in de Achterhoek nog wel wat te eten en onze klanten, de boeren, zorgden ervoor dat er voldoende etenswaren kwamen. Er werd geslacht en er waren jonge haantjes, wild en gevogelte, eieren en fruit. Suiker was streng verboden. Alleen mocht de patiënt zo af en toe een reepje suikervrije chocola. Spuitwater mocht en bij gelegenheden een borreltje.

Boven het smidsvuur werd de urine gecontroleerd op suiker en eens per drie maanden was er controle in het ziekenhuis in Deventer. Het spreekt vanzelf dat je met een dergelijke aanpak van diabetes niet oud kunt worden. Op 66-jarige leeftijd kreeg mijn vader een hartinfarct en hij stierf binnen een week.

Op het bovenstaande curieuze verhaal, van de hand van mw. Haanstra-Breukink, eerder gepubliceerd in het weekblad MEDISCH CONTACT, van het KNMG (63e jaargang, 12 dec. 2008), werden wij attent gemaakt door dokter Albers (huisartsenpraktijk Albers-Tanis). Wij publiceren dit, met haar toestemming, hier ook graag in onze Kronyck (red.).

Mw. Haanstra voegde daar voor ons nog het volgende aan toe:

In de jaren dertig was er nog maar weinig bekend over diabetes (suikerziekte, noemde men dat). Het dieet van mijn vader bestond uit veel eieren in de pan, twee dunne sneetjes bruin brood, ter dikte van brood besmeerd met roomboter.

's Middags groente uit het water; dus niet aangemaakt, zoals men dat toen nog deed, vlees, een kleine aardappel en 1/8 slagroom. Voor het eten een klein glaasje jenever. Dat zou de suiker in het bloed gunstig beïnvloeden.

's Avonds een paar sneetjes brood met vleesbeleg. Als drank, zo af en toe een borreltje en vooral spuitwater.

ONS JAARLIJKSE REISJE, EEN BEZOEK AAN HET ZUIDERZEEMUSEUM

Woensdag 13 mei was het de dag van ons jaarlijkse reisje en dit keer ging de tocht naar het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen. Een behoorlijke afstand, dus we hadden besloten om maar eens bijtijds te vertrekken, zodat we, daar ter plekke, toch volop de tijd hadden om alles op ons gemak te kunnen bekijken.

Om 9 uur was iedereen present, evenals de bus en konden we vertrekken. Via de Veluwe en de Flevopolder reden we naar Lelystad en namen daar de prachtige weg over de dijk, richting Enkhuizen. Halverwege de dijk was er gelegenheid om een kop koffie te drinken en de wind eens even door je haren te laten blazen en dat ging prima, want er stond een lekker briesje bij een stralende zon: kortom, geweldig weer.

Om 11.30 uur waren we op de parkeerplaats aan de Zeedijk in Enkhuizen, waar we de bus verlieten en in de boot stapten die ons naar het buitenpark van het Zuiderzeemuseum bracht.

Dit buitenpark is in de jaren 70 aangelegd op het vroegere werkeiland dat is opgespoten bij de aanleg van de dijk tussen Lelystad in de Flevopolder en Enkhuizen, in de kop van Noord Holland.

Het park is dus eigenlijk een openluchtmuseum en geeft een impressie van het wonen en werken rondom de vroegere Zuiderzee in de periode tussen 1880 en 1930.

Uit vrijwel elk stadje of dorpje in het voormalige Zuiderzeegebied zijn karakteristieke winkeltjes, bedrijfjes,

boerderijen en huizen en zelfs een kerkje, steen voor steen afgebroken en hier op een dusdanige wijze zodanig weer opgebouwd, dat je je beslist niet voor kunt stellen dat deze gebouwen überhaupt ooit ergens anders gestaan zouden hebben. Toch is dit wel zo, want 40 jaar geleden stond hier nog helemaal niets.

Nu loop je hier dus in de nauwe straatjes tussen al deze karakteristieke gebouwen die de sfeer van een eeuw geleden oproepen. Overal wordt door vrijwilligers gewerkt in deze authentieke bedrijfjes en ze nemen alle tijd om de vragen van de bezoekers te beantwoorden. Ook lopen er grachten tussendoor waarin oude boten liggen, zoals je dat in die oude vissersdorpen nog ziet. Er is zelfs een volledig operationele wasserij van honderd jaar geleden te bezichtigen, compleet met een werkende stoommachine, gestookt met kolen en een origineel aandrijfmechanisme voor alle machines. Werkelijk fantastisch om te zien.

Het was niet bijzonder druk, wel gezellig en je kon alles goed bekijken.

Verder was er de mogelijkheid om het binnenmuseum te bezoeken waar een bijzondere expositie was op het gebied van mode van toen en nu. Of daar door onze mensen ook gebruik van gemaakt is, durf ik te betwijfelen, want het was zulk fantastisch mooi

weer dat het bijna jammer was om naar binnen te gaan, temeer daar er ook gelegenheid was om de gezellige binnenstad van Enkhuizen te bekijken met zijn fantastische oude gebouwen en formidabele haven midden in de stad, want alles was op loopafstand van elkaar.

We hadden de chauffeur gevraagd of hij ons bij het NS-station midden in de stad weer wilde ophalen en zo kon tegen 4 uur de terugreis naar Vorden weer worden aanvaard.

Het was redelijk druk op de weg, maar files deden er zich niet voor, zodat we keurig op tijd om goed 6 uur terugwaren in Vorden.

Ons bestuurslid, Rob van Overbeeke, dat deze reis, evenals voorgaande jaren, weer keurig georganiseerd had, verraste ons met een koffietafel bij het Dorpscentrum, die van uitstekende kwaliteit was en waar onze reisgenoten nog heerlijk ontspannen een uurtje bij elkaar konden doorbrengen om te genieten van de geweldige maaltijd en nog gezellig wat na te praten over deze erg gezellige en geslaagde dag.

Wim Jansen

VORDENSE KRONYCK

27e jaargang, no. 1, juni 2009

<i>Inhoudsopgave</i>		<i>pag.</i>
Van onze voorzitter		2
Verenigingsnieuws		3
Een Schilderij en een Aquarel 'terug op honk in Vorden'	Gerrit Emsbroek	6
Den Ouden Stendermolen van Vorden	Martin Gabriël	9
Uit de oude doos		12
Over Frits de Zwerver, van Jan Hof, en over juffrouw Van de Hel	Wim Ruiterkamp	14
Boerderijnamen in Vorden nu in een digitaal bestand	Han Bruggert	17
Diabeet in Oorlogstijd	mw. Haanstra-Breukink	19
Ons jaarlijkse reisje, een bezoek aan het Zuiderzeemuseum	Wim Jansen	21